ויגש ב

א. בהפסוק[1] „ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נשאים מטוב מצרים ועשר אתונות גו'", מעתיק רש"י את התיבות „שלח כזאת" ומפרש: „כחשבון הזה, ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'".

לכאורה אפ"ל[2] דקשה לי' לרש"י בהכתוב, דתיבת „כזאת" מיותרת היא, דהול"ל „ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", ולכן[3] מפרש שתיבת „כזאת" פירושה „כחשבון הזה כו'".

היינו שבזה מדגיש הכתוב שהי' כחשבון הזה — „עשרה חמורים וגו'", לא פחות ולא יותר (וגם לא מתנות אחרות שאינן נזכרות בכתוב).

אבל פירוש זה קשה ביותר: מהו הקס"ד שיוסף שלח שלא כהחשבון המפורש בקרא, עד שהוצרך הכתוב להדגיש ולהוסיף „כזאת — כחשבון הזה"; גם אם לא הי' כתוב „כזאת", אלא „ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", היינו יודעים ששלח „כחשבון הזה"[4]?

וכתבו המפרשים[5] בכוונת רש"י, שמלת „כזאת" המיותרת מורה כי לא שלח יוסף לאביו עשרה חמורים, רק ה"ק קרא ולאביו שלח בעגלות כזאת וגו', כלומר „כחשבון הזה", שהוא המשא של עשרה חמורים כו'[6].

---

1) פרשתנו מה, כג.

2) פי' ההגה"ה בדפוסי רש"י שלנו, משכיל לדוד. ועוד.

3) בראב"ם ובדבק טוב כתבו שרש"י רצה לפרש ד„כזאת" קאי אלמטה: כחשבון עשרה גו', לאפוקי קס"ד דקאי אפסוק דלעיל לכלם נתן גו' (כפי' הספורנו ועוד), וטעמי' — דאי קאי אדלעיל מאי עשרה ועשרה מבעי לי' (וראה אוה"ח: ולדברי רז"ל כו' יהי' הכתוב חסר ו'. וראה ג"כ ספר הזכרון (להר"א בקראט הלוי)).

אמנם דוחק לומר שזוהי כוונת רש"י, כי נוסף ע"ז שא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבת עשרה (או עכ"פ לרמזה ב„וגו'") — שהרי תיבה זו (שאינה כתובה בוא"ו) היא יסוד פירושו — הנה אין מסתבר לומר שרש"י ידייק חסר דאות אחת ולא יבאר יתור התיבה שלימה (— כזאת).

(ובפרט שלפי' הספורנו לא קשה חסרון הוא"ו וזהו רק להפי' ד„כזאת" קאי אלמטה).

ומה שלא פרש"י כהראב"ע ואוה"ח ועוד, ש„כזאת" קאי על דלעיל, דהיינו ש„טוב מצרים" הי' „כמין הנזכר בסמוך שמלות וכלי כסף"; (ופי' הכתוב: ששלח עשרה חמורים גו' נושאים — „מהמובחר הנמצא ב„כזאת" ממין זה במצרים" (שלפי"ז גם ל"ק קושיות הרא"ם וספר הזכרון הנ"ל)) — כי אין זה מתיישב בפשט"מ דלפי"ז הו"ל לכתוב התיבות „מטוב מצרים" (שהם תואר של השמלות וכו'), תיכף להתיבה („כזאת") המורה על השמלות כו'.

4) ואין לומר שהי' אפ"ל קס"ד כפי' המפרשים בהערה הקודמת, ששלח גם שמלות כו' וזהו שולל רש"י — שהרי הקושיא היא שלא יכתוב תיבת „כזאת" בכתוב, ואז אין מקום לקס"ד זו.

5) הגה"ה שבפרש"י הנ"ל, דבק טוב ועוד.

6) ועפ"ז תרצו ג"כ מ"ש כזאת בכ"ף הדמיון (דלכאורה אם קאי בסתם על החשבון דלמטה, הו"ל לכתוב „ולאביו שלח זאת גו'").

אבל ראה רמב"ן שכתב ע"ז: שדרך הלשון לדבר כן כמו . . כדברים האלה עשה לי גו'. וראה גם גו"א: והכ"ף הזאת נקראת כ"ף השעור כמו כשלשים איש.

אבל מ"ש הגו"א שזוהי כוונת רש"י לומר שאינו כ"ף הדמיון (כ"א „כ"ף השעור") — ע"ד הפשט דוחק הוא, שהרי לפי"ז נמצא שרש"י אינו מיישב הקושיא שבפשוטו

אבל בפשטות א"א לפרש כן בפ־ רש"י, שהרי הוא מדגיש בלשונו "כ־ חשבון (הזה ומהו) החשבון", שפירוש דחשבון הוא מספר, ואילו היתה כ־ וונתו של רש"י לפרש שלא שלח חמו־ רים אלא משא של י' חמורים וכו', הול"ל לא "כחשבון הזה" אלא "כמשא הזה".

ובפרט שפשטות לשון הכתוב "שלח כזאת עשרה חמורים נשאים גו'" משמעותה חמורים ממש. ואילו הי־ תה כוונת רש"י, המפרש פשוטו של מקרא, לפירוש המוציא את הכתוב מפשוטו, הי' כותב את זה בסגנון ה־ ברור גם לבן חמש למקרא [7].

גם צריך להבין:

א) למה מעתיק רש"י מהכתוב גם תיבת "שלח" — הלא לא בא לפרש אלא היתור דתיבת "כזאת" שבקרא.

ב) אחרי שרש"י כותב "כחשבון ה־ זה" ממשיך (בל' שאלה) "ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'" — ולכאורה הול"ל בקיצור "כחשבון הזה עשרה חמורים וגו'"?

ב. לאח"ז מעתיק רש"י את התי־ בות "מטוב מצרים" ומפרש: "מצינו בגמרא [8] ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו [9], ומ"א [10] גריסין של פול".

וצלה"ב:

א) ידוע [11] שכשרש"י מפרש ב' פי־ רושים בענין אחד, הרי זה מפני שא' מהפי' אינו מספיק ליישב את הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפי' א' אין להקשות לפי' ב'; והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשש"מ. ובנדו"ד: למה הוצרך רש"י לפרש ב' פי' ב"טוב מצרים", ובמה קרוב יותר ע"פ פשש"מ הפי' הראשון ("יין ישן") מהפי' השני ("גריסין של פול") [12].

ב) דרכו של רש"י, ברוב המקומות, כשמביא פירוש ממדרשי חז"ל הוא כותב "ורבותינו דרשו" וכיו"ב (וכ־ שמוסיף פירוש שני כותב "דבר אחר" וכיו"ב), מבלי לציין מקורו של הפי' (אם בגמרא או מדרש וכו') [13]; אולם

של מקרא, (דתיבת "כזאת" מיותרת), וכנ"ל הערה 3.

7) ומה שהביאו ראי' מהא דבכתוב לקמן (מה, כז) נאמר "וירא את העגלות" ולא נזכר חמורים —

אינה, כי אין מקום להזכיר החמורים, דהרי מפורש בקרא דמדבר בראית "את העגלות אשר שלח לשאת אותו" (שזה מראה גודל תשוקת יוסף לראות את יעקב), והחמורים נושאים מטוב מצרים — לא היו לשאתו. ובפרט לפרש"י (שם) הרי "וירא את העגלות" היינו ה"סימן כו'" (שזהו דוקא בעגלות).

8) מגילה טז, ב.

9) לפי שהזקנים בטבעם מצוננים, והיין מחממם (חדא"ג מהרש"א מגילה שם).

10) ב"ר פרשה צה, ב.

11) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 209 ואילך. ח"ו ע' 47. ועוד.

12) בדבק טוב: דק"ל ח"ו שיעשה יוסף דבר שלא ציוה פרעה שהרי לא אמר שישלח לו מטוב ארץ מצרים לכן פירש ששלח לו רק שטוב לזקנים אבל לא הי' יותר ממה שציוה לו . . ומדהוציאו מפשוטו י"ל שהוא יין שנקרא טוב שנא' וחכך כיין הטוב (שה"ש ז, י).

אבל (נוסף ע"ז שקשה לפרש כן תיבות "מטוב מצרים" שבכתוב, גם — הו"ל לרש"י לבאר דיין (ישן) נקרא טוב) בפשש"מ משמע שיוסף שלח זאת מעצמו בהוספה על מה שאמר פרעה, כדלקמן בפנים, ובהערה 27. וראה לקמן ס"ס ט.

13) וראה פרש"י לך יז, א. וירא יח, כא. יט, יח. ח"ש כה, ו. תולדות כה, כב. ועוד.

בנדו"ד מוסיף בשני הפי' שמקורם ב„גמרא" וב„מדרש אגדה".

שמזה מובן, שידיעת מקורו של כל פי' כאן — תוסיף הבנה בהפי'; וצלה"ב מה מוסיף ציון המקורות לפי־רושיו — בהבנת הפירושים עצמם?

ג) גם צלה"ב: שינוי הלשון ברש"י בהביאו את הפירושים מגמרא וממ"א:

(א) בפירוש הראשון מוסיף רש"י הטעם, למה בחר יוסף לשלוח „יין ישן (— שדעת זקנים נוחה הימנו)" [14], מ־שא"כ בפירושו הב' אינו מבאר למה שלח „גריסין של פול" [15]?

(ב) בפי' הא' כותב „מצינו בגמ־רא", ולכאורה „מצינו" מיותר (כמש"כ בפי' הב' „ומ"א"), או עכ"פ הול"ל ב־לשון רגיל „פירשו בגמרא" [16] וכדומה?

(ג) למה מעתיק רש"י מהגמרא גם התיבות „ששלח לו (יין ישן)" — הרי קאי בפי' התיבות „מטוב מצרים" כנ"ל — ופי' ה"ז (רק) „יין ישן" (כמו ש־כותב בפי' הא' „ומ"א גריסין של פול").

ג. והביאור בכ"ז: מה שקשה לרש"י בהכתוב, הוא לא רק יתור תיבת „כ־זאת", אלא (גם) שאלה כללית בהסיפור שיוסף שלח לאביו י' חמורים נושאים מטוב מצרים וגו':

בפרשתנו מסופר שיוסף אמר לאחיו „מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו' [17] (ואח"כ) ומיהרתם והורדתם את אבי הנה" [18]. וכן כש„הקול [19] נשמע בית פרעה גו' לאמר באו אחי יוסף", אז („ויאמר פרעה גו' זאת עשו גו' ולכו בואו ארצה כנען וקחו את אביכם גו' ובואו אלי", היינו, שגם פרעה רצה שתיכף אחר בואם לארץ כנען יחזרו למצרים עם יעקב אביהם. ולכן) ציוה ליוסף לאמר להם „זאת עשו [20] קחו גו' עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם"; וגם הוסיף „ועי־ניכם אל תחוס על כליכם [21] כי טוב כל ארץ מצרים גו'", בכדי להסיר

---

14) בש"ח כתב על שדעת זקנים כו': שלח לו לפי שליעקב הי' טוב. היינו שזהו גם פי' התיבות „מטוב מצרים" (וכ"מ הפי' בדבק טוב שבהערה 12), ועפ"ז הי' אפשר לומר שלכן הוסיף רש"י טעם בכדי לפרש איך שפי' זה („שלח לו יין ישן") מתיישב בהכתוב.

אבל אינו, כי (נוסף לזה שמפשטות לשון רש"י לא משמע שזוהי כוונתו), הרי פי' זה ב„מטוב מצרים" אינו תלוי בטעמו של רש"י, וגם אם לא הי' כותב טעם זה, נוכל לפרש מטוב מצרים — הדבר הטוב ליעקב, אם מטעם זה או מפני שטוב לחלישות (ובמילא — לזקנה) וכפרש"י לך (יד, יח), ולא מפני שדעת זקנים נוחה ממנו. ודוחק לומר דהיינו הך. וראה הערה 9.

15) ואין לומר כי אין טעם ע"ז, כי הרי הטעמים שכתבו ע"ז המפרשים הם טעמים המובנים בפשטות [וראה דברי דוד: דאי' במדרש (שם) שמפיג את הדאגה.. (ועוד) מפני שמביא את השינה.. דשייך לזקן לפי שאין שינתו כראוי. ובדבק טוב: רוצה לומר .. מאכל רך וטוב לזקנים] ולמה אין רש"י מביאם. ואין לתרץ מפני שהם טעמים המובנים מעצמם (לתלמיד מתחילה?!), דא"כ למה הוצרך לפרש בטעם הא' „שדעת זקנים כו'" (ראה הערה הקודמת).

16) וע"ד פירש"י נח ח, כא. וירא יח, כא. וישב לז, כה.

17) מה, ט.

18) שם, יג.

19) שם, טז־כ.

20) ראה ספורנו עה"פ: זאת עשו. ולהשיג זה המכוון שלא ימאן אביכם מבא קחו לכם כו'.

21) וראה דעת זקנים מבעלי התוס': לפי שהי' יודע באביו שהי קפדן על כליו וחס עליהם כמו שאמרו חז"ל ויותר יעקב .. לכך הזהירם על כך.

כל מה שיכול לעכב ביאתם המהירה למצרים.

ומכיון שחזרתם לארץ כנען היתה רק לזמן מועט, על מנת שימהרו לשוב למצרים, הרי אין להם צורך בכמות מרובה של תבואה, כ"א רק כדי צידה לדרך ולהזמן מועט שישהו עד לקיום ד"קחו את אביכם ואת בתיכם" (שזהו פחות בהרבה מכמות התבואה שלקחו בחזרתם לכנען בפעם הראשונה — ש"גם אז הוצרכו לצידה לדרך).

ועפי"ז קשה: בכתוב מבואר[22] ש"יוסף נתן לאחיו את כל מה שאמר לו פרעה ("טענו את בעירכם גו'" ופרש"י תבואה), וגם צידה לדרך ואח"כ הוסיף עוד ושלח לאביו "עשרה חמורים גו' ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון גו'", ומכיון שבזמן מועט יחזרו למצרים — לאיזה צורך שלח כל המטען הזה?

ד. ובכדי לתרץ כ"ז מפרש רש"י "כחשבון הזה", וכוונתו שתיבת "כזאת" לא קאי על הנאמר לקמן בפסוק זה, אלא "כחשבון הזה" — חשבון וסידוע כבר, היינו מהמסופר בכתוב לפנ"ז[23]; ועפי"ז מתורץ טעמו של יוסף ששלח לאביו "עשרה חמורים וגו'".

והביאור: בכתובים שלפנ"ז מסופר שפרעה ציווה את יוסף "אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם", היינו, שפרעה בשמעו כי הם אחי יוסף נתעורר ביחס אליהם מעין יחסו ליוסף[24], ולכן אמר ליוסף שיתן לאחיו תבואה לטעון את בעירם — מתנה ליעקב וביתו.

ועפי"ז מובן, דאם פרעה, בשעה ששמע כי "באו אחי יוסף" ושי"ש לו ליוסף אב בארץ כנען, נתעורר עד ש"שלח כ"ב מתנות ליעקב, ק"ו ליוסף*[24] שבשעה זו ישלח מתנות לאביו, וגדולות יותר משל פרעה.

וזהו מש"נ: ולאביו שלח (יוסף מעצמו — לבד מציווי פרעה) כזאת — כחשבון הזה, היינו כאותו החשבון ש"שלח פרעה: עשרה חמורים. ונוסף על השילוח כחשבונו של פרעה שלח גם (ובחשבון הנ"ל) עשר אתונות[25].

[אמנם כ"ז הי' בתור מתנה, ולא

---

22) מה, כא.

23) ברמב"ן כתב על פרש"י ואינו נכון (וראה רא"ם). ובנמוקי שמואל כתב (הובא בהערות לפי' הרמב"ן — שעוועל) שכוונת הרמב"ן היא "ואינו נכון שירמוז על החשבון" הנאמר אחרי כן כי כזאת מורה רק על הנאמר קודם (ולא כפי' ה"רא"ם — וראה ג"כ פי' הרע"ב ומה שתירץ שם דוחק הוא). אמנם לפי המבואר בפנים גם לרש"י קאי על הנאמר לפנ"ז.

24) וראה אוה"ח עה"פ: ירצה באומרו זאת עשו פי' כי הוא רצוי להם לא שמתרצה לבד כו' אלא שהוא חפץ בדבר ואומר זאת עשו.

*24) ועפי"ז יומתק ג"כ הא שיוסף שלח כ"ז מבלי לשאול רשות מפרעה (ראה לעיל הערה 12) — כי פרעה עצמו בשילוחו מתנות ליעקב — "מכריח" את יוסף לשלוח ג"כ ועוד יותר.

25) ואין להקשות דהי' לו לשלוח דבר שהוא רב באיכות (ולא ריבוי גדול בכמות שיהי' להם טורח להביא את זה בחזרה אתם) — כי עפי"י המבואר בפנים י"ל בפשטות שאין זה כבודו של יעקב שמתנת יוסף תהא (אפי') נראית קטנה משל מתנת פרעה (וראה גו"א ומשכיל לדוד כאן שיש רמזים במה ששלח יוסף במספר עשרה).

ועי"ל דמכיון שהי' אז זמן הרעב הרי הי' מזון וכו' מהדברים הכי חשובים גם באיכות.

לפרנסה בא, כי לא היו צריכים לשי־ לוח כזה לפרנסתם[26], כנ"ל ס"ג).

ולכן מעתיק רש"י מן הכתוב גם תיבת "שלח", כי בזה מדגיש שזוהי מתנתו ש"שלח" — יוסף מעצמו[27].

ה. וממשיך רש"י ומדייק "ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'" — כוו־ נתו בזה, כי לפי הנ"ל ד"החשבון הזה" היינו החשבון של מתנת פרעה, אינו מובן: כל אחי יוסף (כולל גם בני־ מין) היו אז במצרים, נמצא שהי' להם י"א חמורים להטעינם בתבואה, וכש־ אמר פרעה ליוסף "אמור לאחיך גו' טענו את בעירכם", הטעינו י"א חמו־ רים בציווי פרעה. וא"כ איך נפרש "כזאת", "כחשבון הזה" ששלח פרעה — הרי מפורש שיוסף שלח רק חשבון של "עשרה" (ולא י"א)?

לכן כותב רש"י: "ומהו החשבון עש־ רה" — להדגיש שזהו החשבון; היינו שפרעה שלח רק "כחשבון הזה" (עש־ רה חמורים), ומתנתו של יוסף הת־ אימה ל(חשבון) של פרעה.

וקשה, כנ"ל, הרי היו י"א אחים, ול־ הם י"א חמורים, ולמה ציוה פרעה להטעין רק את חמוריהם של עשרה מהם ולא חמורו של הי"א? ועוד זאת: מפשטות הלשון "טענו את בעירכם" (סתם) משמע שציווה לטעון את בעי־ רם של אחי יוסף — מבלי הבדל[28]?

אמנם הביאור בזה מובן מן הכתו־ בים הקודמים, ופשוט הוא כ"כ עד שאין צורך לרש"י לפרשו:

בפ' מקץ מסופר כי בפעם הראשונה שירדו אחי יוסף לשבר בר במצרים, עיכב יוסף אצלו את שמעון. ומכיון שהי' רעב בארץ כנען, הרי מובן, דאף שעיכב את שמעון, הרי הי' זה רק כעין משכון ואין ענין לעכב חמו־ רו ובודאי לא עיכב את חמורו, כ"א הטעין את החמור במזון לפרנסת אביו

---

26) ומ"ש "לחם ומזון לאביו לדרך" — ה"ז נוסף על השילוח העיקרי מטוב מצרים בר וכו' דהרי פשיטא ד"לאביו לדרך" אין צורך במשא דעשר אתונות גו'.

27) ואין לומר שיוסף שלח כ"ז עפ"י ציוי פרעה, שהרי פרעה אמר לו רק א) "אמר אל אחיך" (וראה ג"כ פרש"י מה, יט), ב) "טענו את בעירכם" — עשרה חמורים (ושיקחו עגלות). וכאן כתוב א) שיוסף שלח לאביו ולאחרי שאחיו קיימו ציוי פר־ עה, "ויעשו כן בנ"י". ב) ששלח חמורים ("נשאים מטוב מצרים") וגם אתונות, שאי"ז כלל במה שציווה פרעה. ובפרט שקיום ציוי פרעה ע"י יוסף כבר כתוב לפנ"ז "ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צידה לדרך". ודוחק גדול לומר דעל כל זה ש"לכולם נתן גו' ולבנימין נתן גו' ולאביו שלח גו'" — קאי "על פי פרעה".

28) במדרש לק"ט: בנימין לא החזירו יהודה אל אביהו יעקב אלא נשאר עם יוסף במצרים, שאלמלי כן הי' נותן גם ביד בנימין משא חמור כו'. וראה ג"כ תו"ש אות ס.

אמנם בפשש"מ קשה לומר כן: א) אין שום משמעות ורמז בכתוב שבנימין נשאר בארץ מצרים — וראה אוה"ח (פרשתנו מה, כד): וישלח את אחיו, פי' כולן ואת בנימין. ב) מבואר בכתוב בתחלת פרשתנו שיהודה אמר ליוסף "ונפשו קשורה בנפשו (ולכן) והי' כראותו כי אין הנער ומת" ומכיון שיש לחשוש שתיכף בראותו שאין הנער ימות — שיש חשש סכנ"פ, פשוט ש־ יוסף לא הי' מעכבו אצלו.

ברשב"ם, טור הארוך ועוד כתבו ששלח רק עשרה חמורים כי לא רצה להטריח את בנימין. אבל ע"ד הפשט, קשה לומר שדבר כזה יהי' לטורח על בנימין (אשר אביו אהבו וכו'), ואדרבה.

וב"ב (ואחיו לקחוהו אתם[29]). וכש־ירדו אחי יוסף למצרים בפעם השני' היו רק עשרה (וחמוריהם עשרה), וציווי פרעה "טענו את בעירכם" ה"ז עשרה חמורים[30].

ו. והנה ע"פ הנ"ל דיוסף שלח כ"ז לאביו בתור מתנה ולכבודו וכו' — ולא כדבר המוכרח להחיותו ברעב — מובן שבכדי שיהי' הכבוד בשלימותו שלח דבר שבו עצמו נראית כוונתו שהיא לכבד את אביו וכו'.

ולכן מפרש רש"י (בפירושו הא') "מטוב מצרים" — "שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו". היינו, ש־שלח דבר של נחת רוח ותענוג (ולא המוכרח לשבור רעבונו).

אך, אם כי פירוש זה מתאים עם כללות תוכן הכתובים — ועפ"ז מובן היטב טעמו של יוסף בשילוח מתנה זו לאביו — אינו מתאים כ"כ לפי' המלות של "מטוב מצרים": לא מצינו שארץ מצרים נשתבחה ביין ועד ש־יקראו לו "מטוב מצרים" ואדרבא לא נשתבחה באילנות כ"א בזרעים[31].

לכן כותב רש"י שפי' זה מקורו בגמרא, שענינה בעיקר הוא פי' ה־הלכות, שעפ"ז מובן מה ששלח יין ישן (אף שאינו מתאים כ"כ בפי' התיבות "מטוב מצרים") — כי מצד ההלכה דכיבוד אב מתאים הי' לשלוח "יין ישן".

ומאריך רש"י בלשונו: "מצינו ב־גמרא ששלח לו כו'" (ואינו כותב סתם ש"טוב מצרים" היינו יין ישן כמפורש בגמרא), שבזה מרמז שאי"ז פי' ה־תיבות כרגיל בכ"מ, שהרי תיבות אלו ("מטוב מצרים") קשה לפרש כן, אלא שמכללות תוכן הכתובים — מזה שיוסף הרבה לשלוח לאביו מתנות — צ"ל שהי' בזה ענין של כיבוד אב;

ולכן כותב רש"י (על פי' זה) ש־(רק) "מצינו בגמרא" שמתנתו ("מטוב מצרים") הייתה יין ישן[32]. ומוסיף גם את התיבות "שלח לו" — כי בטעם זה מבואר (לא רק מהו ה"טוב מצ־רים", אלא גם) הכוונה של "שלח לו" — היינו שבדבר זה ניכר הטעם לכל־לות שילוח המתנות לאביו.

---

29) והי' לאחד מהם שני חמורים להנ־היג. ויתרה מזה בפרשתנו שהי' כ' בה־מות לנהוג נוסף על "בעירכם". ראה מושב זקנים (שם) "שלא נתן להם החמורים לרכוב עליהם אלא כו' והיינו לכל אחד חמורו להיות מחמר אחריהם" — וראה חזקוני שם.

30) ואף שכבר יצאו לדרכם ביחד עם שמעון לכנען — ושלא ע"מ לחזור תיכף (כמסופר בס"פ מקץ), ולכאורה צ"ל ש־שמעון קנה חמור לעצמו כמו שהי' לכל אחיו ועפ"ז הדרא קושיא לדוכתא.

הרי פשטות הכתובים (מקץ מג, כג — מד, א) מוכח דמזמן שהוציא אליהם את שמעון עד שמילא האמתחות (הנטענות על החמורים של) השבטים לא יצאו מבית יוסף *.

---

*) ויובן עפי"ז לשון רש"י (מקץ מד, י): עשרה שנמצאת גניבה ביד א' מהם — אף שהיו י"א אנשים, כי רק י' אמת־חות היו להם. ואין צורך לדוחק דעשרה לאו דוקא — כי"א חבורה.

בפרש"י שבב"ר (פצ"ב, ח) איתא: ג' בנ"א כו'. ואולי הוא טה"ד.

---

31) פרש"י לך יג, יו"ד. ולהעיר אשר שלח היין לארץ כנען, שהיא כן נשתבחה ביין, כדכתיב "ארץ חטה ושעורה וגפן" (עקב ח, ח) ולא יתכן לקרותו "מטוב מצרים" ביחס לארץ כנען.

32) ופי' "מטוב מצרים" היינו הדבר הכי טוב (ומתאים) שהי' במצרים — בתור מתנה ליעקב.

ז. אך מכיון שסו"ס פי' זה אינו מתאים כ"כ בפי' "מטוב מצרים", כנ"ל, לכן מביא רש"י עוד פי': "ומ"א גרי־סין של פול", אשר לפי"ז מתיישב היטב פי' "מטוב מצרים", כי "גריסין של פול" ה"ז זרעים. — ולהעיר שזה בפרט הי' מאכל חשוב במצרים[33], ומובן ג"כ למה שלח לו דבר זה, (כי הרי זהו משבחה של מצרים), ואין רש"י צריך לפרשו.

אבל לאידך, פי' זה ש"טוב מצרים" הי' דבר של מזון, אינו מתיישב כ"כ מצד תוכן כללות הענין, ששילוח ה־מתנה הי' לכבודו וכו' דאביו. לכן מביאו רש"י כפי' שני, ופירוש ה־ראשון והעיקרי הוא ש"שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו", כי זה מתאים יותר לתוכן הכללי[34] של שי־לוח המתנה לאביו, כנ"ל בארוכה.

ח. והנה, גם להפי' "גריסין של פול" מסתבר לומר, דיוסף בחר בזה דוקא לא רק מטעם שהוא "טוב מצ־רים", אלא שיש בו שייכות גם לתוכן השליחות ששלח יוסף לאביו:

ולכן מדייק רש"י דפי' זה הוא מ־"מדרש אגדה" (ולא כתב ד"א, וכיו"ב), בכדי לרמז שע"ד המדרש והרמז יש למצוא שייכות בין "גריסין של פול" לשליחות יוסף לאביו.

והביאור בזה: יודע הי' יוסף, דכ־אשר יחזרו אחיו לכנען ויבשרו לאביו ש"עוד יוסף חי", הרי בשורה טובה זו תגרום לו גם הרגש של צער, כי עי"ז יוודע לו שאחיו מכרוהו[35], וב־ודאי השתדל יוסף ככל האפשרי למנוע ועכ"פ למעט צערו של אביו.

ואפילו את"ל שלא יגלו ליעקב ש־מכרוהו — הרי גם אז מצטער יעקב על הזמן שהי' יוסף נפרד ממנו ומ־אחיו — והשתדל יוסף למעט צער זה.

וי"ל שגם לתכלית זו אמר יוסף ש־יאמרו ליעקב[36]: כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים גו' — היינו שאלקים עשה זאת, יוסף אינו מתרעם כלל — כי נעשה לאדון גו', וכו'.

ולכן שלח יוסף לאביו "גריסין של פול", כי בזה רמז[37] לאביו שאין להצ־טער[38] על מכירתו למצרים[39].

והטעם: "גריסין של פול" הוא מא־

---

33) ראה תו"ש אות ע.

34) ראה גם לעיל ע' 80 הערה 7.

35) ראה אוה"ח פרשתנו מה, כו. וכ"מ מפרש"י ויחי מט, ו. ט. נ, טז. שלבסוף נודע ליעקב שגמכר ע"י אחיו — אבל ראה רמב"ן פרשתנו (מה, כז) שלא הגיד ליע־קב כל ימיו שאחיו מכרוהו ליוסף, כי אחיו לא רצו להגיד לו חטאתם כי יראו פן יקצוף עליהם. וכתב שיעקב חשב כי יוסף הי' תועה בשדה והמוצאים אותו לקחוהו ומכרו אותו אל מצרים — מתאים לאמירת השבטים בנוגע להכתונת, "זאת מצאנו" היינו במקום שהיו — רועים (אלא שנתברר שלא טורף, כ"א שהמוצאים הכהו וכיו"ב).

36) פרשתנו מה, ט.

37) וע"ד פרש"י פרשתנו (מה, כז): סימן מסר להם כו'.

38) ולהעיר ג"כ מהמדרש (ב"ר פצ"ד, ב. — הובא ג"כ לעיל בהערה 15): זה גריס של פול שהוא על עיקת נפש — שישנה סגולה טבעית בגריסין להפיג הצער. וראה מ"כ שם. ובתו"ש שבהערה 33.

39) ויש להוסיף שעי"ז בטל יוסף ג"כ את החשש שיעקב לא יקלל את אחיו כש־יודע לו שהם מכרוהו, ראה הערה 35.

ולהעיר ג"כ מלבוש האורה (הובא לעיל ע' 134 הערה 33) שאין לתשוד את יעקב שמתוך רוגזו מחמת יוסף לבדו יקלל ח"ו כל בניו וישכל עצמו מכולם ע"י"ש.

כל של קטניות פרודות לחלקים[40], ודוקא מאכל זה הי' חשוב ביותר במצרים. ובזה רמז יוסף לאביו, שישנם דברים שמביאים תועלת גדולה דוקא ע"י שמחלקים ומפרידים אותם.

ועד"ז בנדו"ד — דוקא ע"י שאחי יוסף מכרוהו למצרים והפרידוהו מאת כולם, יצאה הטובה "כי למחי' שלחני אלקים לפניכם"[41]. ולא ידאוג יעקב על המכירה כיון שהביאה תועלת רבה זו[42].

[ועפ"ז יומתק מה שלא כתב רש"י בפי' זה טעם למה בחר בדבר (חשוב) זה דוקא, כי בכתבו שהפי' הוא מ"מדרש אגדה" מרמז שיש כאן ענין (וטעם) אגדתי[43], כנ"ל].

ט. מיינה של תורה שבפירוש רש"י: לכאורה קשה על הפי' ששלח לו יין ישן: כשאדם שולח מתנה לחבירו ע"מ לכבדו ולענגו, משתדל לשלוח דבר שאין לו לחבירו[44], שאז הדבר יקר אצל חבירו ויגרום לו עונג, אולם בענייננו, מנין ידע יוסף שאין ליעקב בארץ כנען יין (ישן)[45]?

בשלמא אם שלח לו "גריסין של פול", שהוא מאכל חשוב, ידע יוסף שבזמן רעב יהא חביב אצלם, אבל להפי' ששלח לו "יין ישן" מנין ידע יוסף שזה דוקא יהא חביב עליו כו'?

אמנם מתורץ זה עפ"י מה שפרש"י לעיל עה"פ[46] "(וישתו) וישכרו עמו — ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו" — היינו במשך כ"ב שנים — ומובן שבאם אחיו לא שתו יין כל זמן זה וגם יוסף לא שתה (שמזה מובן שאין זה בתור תשובה, כ"א מפני הצער), על אחת כו"כ שיעקב שהתאבל גו' לא שתה יין כ"ב שנה — ומובנת ה"נוחה דעתו" שיהי' ליעקב — כשיוסף מציע לשתות ושולח "יין ישן".

ועפ"ז י"ל עוד טעם נוסף ע"פ יינה של תורה (מלבד מה "שדעת זקנים

---

40) בגו"א כאן: ולשון גריסין של פול הם פולים שבורים לחלקים כדכתיב ויגרס בחצץ גו'. וראה ג"כ רש"י מו"ק יג, ב (ד"ה וגרוסות). גדה סב, א.

41) פרשתנו מה, ה.

42) ואין להקשות עפ"ז על פי' הא' למה לא השתדל יוסף למעט צערו דיעקב, כי: א) הרי אמר שיאמרו בשמו ליעקב שמני אלקים גו' — כנ"ל. ב) גם לפי' הא' י"ל שבהמזון ששלח הי' גם גריסין של פול (ועפ"ז הרי יומתק דלא פליגי ב' הפי' במציאות), והחילוק שבין ב' הפירושים הוא רק מהו "טוב מצרים".

43) וגם מה שהזכיר טעם בפי' הראשון הוא בעיקר להדגיש שזהו דבר כזה (של עונג) שהוא כוונתה של המתנה, כבפנים ס"ו.

44) עפ"ז מבואר ג"כ מ"ש רש"י ח"ש (כד, נג) "ומגדנות (נתן לאחי ולאמה) . . פירות של א"י", דלכאורה מנ"ל שהמגדנות היו של א"י, והביאור הוא כבפנים, כי מתנה (אפי' מתנה שנתנה רק לאחי' ולאמה * — ראה לעיל ע' 65 הערה 9), היא ראוי' לשמה דוקא כשזה דבר שאינו מצוי אצלם, ולכן פי' שהפירות היו מא"י.

45) ובפרט שממש"כ בפי' מקץ (מא, יג) שיעקב אמר לבניו "קחו מזמרת הארץ והורידו לאיש מנחה גו' בטנים ושקדים" משמע שהרעב לא הי' בגונע לכל מין הצומת, וגם בזמן הרעב היו בארץ כנען כמה דברים שלא נמצאו אפי' במצרים — שלכן שלח אותם יעקב כמתנה ליוסף, וכבפנים.

46) מקץ מג, לד.

*) ומה שיעקב אמר לבניו לקחת מתנה אל השליט דמצרים מנחת של "צרי גו' בטנים ושקדים" (מקץ מג, יא) — היינו פירות, הרי מבואר בכתוב (שם) שהיו מזמרת הארץ — לא סתם פירות א"י (וראה ספורנו שם); ובפרט שהי' אז רעב בכל הארץ, וגם בארץ מצרים.

נוחה הימנו") למה בחר יוסף "יין ישן", כי בזה רמז ליעקב, שאף בהיותו במצרים לא אבד בטחונו בה' שעוד יתראה עם אביו. ולכן (אף שלא שתה יין) יין משומר אצלו משך זמן רב — עד שנעשה יין ישן — בכדי שיהי' מן המוכן בבוא הזמן.

ומזה הוראה בעבודת כאו"א:

גם כשאדם נמצא במצב שהמצרים וגבולים של העולם — טרדותיו הגשמיות ודסביבתו, מפריעים אותו מעבודת ה', אסור לו להתייאש כו', אלא אדרבה — עליו להתחזק בבטחון גמור בה', שבודאי יצליחו בעניניו הגשמיים באופן שלא יסתירו על עניני התומ"צ שלו.

ועוד הוראה בזה — ע"ד מתנת יוסף לאביו שלא היתה עפ"י ציווי פרעה מלך מצרים, אלא מדעת עצמו (כדלעיל ס"ד), ולא מצינו שישאל רשות מפרעה ע"ז יי', היינו, דכשבא לענין של מצוה — מצות כיבוד אב, לא התחשב יוסף כלל עם פרעה, וקיים המצוה בהידור גדול וכו'.

כן הוא בעבודת כאו"א כאשר בא לידו ענין של תומ"צ אין להתחשב כלל עם המצרים וההגבלות דעוה"ז, ויקיים את המצות בהידור.

וע"י הנהגה זו, הרי לא זו בלבד שיצליח בעבודתו בתורה ומצות, אלא שגם כל ענייניו הגשמיים מצליחים לו.

(משיחת ש"פ ויגש, תשל"ב)

---

47) ראה טור הארוך (פרשתנו מה, יט): ואתה צויתה — אמר בלשון צוואה, לפי שפרעה הי' מכיר ביוסף שלא הי' שולח יד בממונו כלל . . לא ירצה לשלוח דבר לאביו כו'. — היינו ש(אף שיוסף הי' המושל וישליט ובידו לעשות כרצונו, מ"מ) בכלל היתה הנהגתו שלא הי' שולח מעצמו כלום.